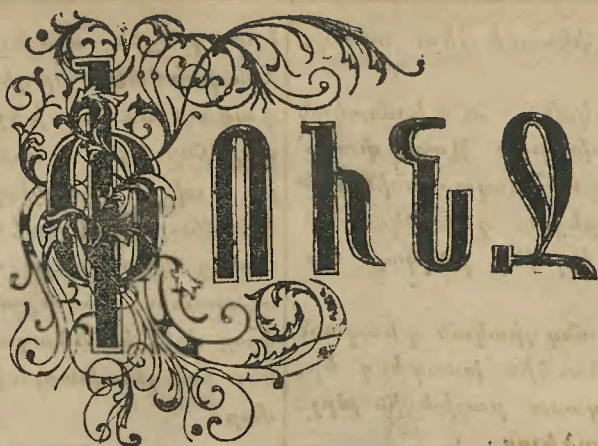

Փոքրը ԱՅԵՆ ՕՐԻ կհրատարակուի :
Տարեկան բաժանորդագրին է վեց արծաթ
Մէծիտ կանխիկ վճարելի, թէ մայրաքաղաքիս
եւ իւր արտարժանաց եւ թէ գաւառաց համար :
Վեց և չորս ամսոց համար ալ բաժանորդ
ընդունուի :
Գաւառական Թղթատարութեան ծախքը իբրմ.
բազրուիւնը պիտի վճարէ :

Հատու 20 փայտայ է

Երանուցման տողը 3 դրու է մէկ անգամի
համար : Աւելի աման կըլլայ աւելի անգամ.
ներու համար :
Խմբագրութեան վերաբերեալ որ եւ է գիր
ուղղելի առ Տնօրէն Տէր Հ. Ս. Ալաճաճեան Կ.
Պոլիս Պալլոգ-բազար հափիյէ խան վերի յարկ
Թիւ 16 :

ADRESSE

H. S. ALADJADJIAN

Directeur du Journal Arménien POUNTCH

—16 Naffé-Han, Balouk-Pazar, 16—1

CONSTANTINOPLE

Թիի 1851

ԵՐԿՈՒԾԱՐԹԻ

1853 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 28

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՕՐԻՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆ(*)

Հրատարակեցինք անցեալ հինգ-
շաբթի օրը, թէ ազգային վար-
չութեան փառաքական ժողովն
իմանալով որ էգնայեան ոսկերիչ
Տիգրան աղայի մարմինն Գուժ-
գափուի Մայր եկեղեցւոյ Ս. Յա-
րութեան մատրան կողմը Պէդ-
ճեան մեծայշատակ Յարութիւն
Ամիրայի դամբանին մօտերն թաղ-
ուած է առանց հրամանի Պատ-
րիարքարանի, որոշեալ է ի բա-
ցատրութիւն կոչել Մայր եկե-
ղեցւոյ թաղական խորհուրդը :
Այս որոշման լուրը կարգացող-
ներէն ոմանք միանգամայն իմա-
ցած լինելով, թէ էգնայեանի
մարմնոյն անդ թաղման համար
Պատրիարքարանի ալ 50 լիւր
տրուած, և Պատրիարքարանն
ալ ընդունած է, անստոյգ կհա-
մարին մեր հրատարակած որոշ-
ման լուրը կամ հակառակ ըն-
թացից մէջ կդնեն փառաքական
ժողովը : Արդ՝ այս դիտողու-
թիւններն հաղորդուած ըլլալով
մեզ՝ կիտի թաղի հրատարակել
թէ ստոյգ է Մայր եկեղեցւոյ
թաղական խորհուրդն ի բացա-
տրութիւն կոչելու որոշման լուրը,
և թէ մինչեւ այս առաւօտ կեդ-
րոնական սնտուկը դանկ մը ան-
գամ ընդունած չէ այդ թաղ-
ման համար : Ուրիշ բան է, եթէ
այսօր կամ վաղը Պատրիարքա-
րանի տրուի այդպիսի դուժար
մը, և նա ընդունի : Այնուհե-
տեւ մեք ալ իրաւունք կունե-
անք պատշաճ դիտողութիւն
ներն ընելու համար : Սակայն մեք
չեմք կարծեր, որ Պատրիարքա-
րանն ընդունի, և հակառակ ըն-
թացից մէջ գտնուելով՝ դիտո-
ղութեանց ու գալթակցութեանց
տեղի տայ : Գիտեմք, թէ թա-
ղական սնտուկներն մանաւանդ
վերջին ժամանակներս ընդհան-
րապէս անձկութեան մէջ են :
Գիտեմք թէ կեդրոնական սն-
տուկն ալ համանման վիճակի մէջ
կգտնուի : Բայց պատշաճ և նե-
րելի չէ անվայել միջոցներով
դրամ տունուլ : Լաւագոյն է
պատուաւոր և համեստ չքաւո-
րութիւն, քան հարստութիւն
անպատիւ և անհամեստ : Նամա-
նաւանդ հանրական սնտուկներ
այսպէս վարուիլ պարտին, որոնք
միանգամայն հասարակաց բարո-
յականութեան համար ալ հայելի
պիտի ըլլան :

6. — Այն աշխարհական-
նը՝ որ իւր կենդանութեան ժա-
մանակ նշանաւոր հանգիստացած
է առատածեւեներով ազգային
հաստատութեանց համար, կամ
իւր անձնական ծախիւք եկեղե-
ցի մը, վարժարան մը և ազգա-
յին ուրիշ հաստատութիւն մը
հիմնելով, և կա՛մ ազգային հաս-
տատութեան մը մեծագումար
հասոյթ բերող կալուածներ նը-
ուիրելով :

7. — Այն աշխարհականը՝ որ իւր
կենդանութեանը մեծագումար
դրամ կամ գոյք և կա՛մ կալ-
ուածներ կտակած է՝ ազգային
կարեւոր հաստատութիւն մը
հիմնելու, և կա՛մ ազգային կա-
րեւոր հաստատութեան մը յատ-
կացնելու համար, և այս կտա-
կին գործադրութիւնն ապահո-
վեալ է, և ո՛ր և է հայիւ չունի
ազգային կեդրոնական սնտուկի
կա՛մ թաղային սնտուկի մը և ազ-
գային ուրիշ հաստատութեան
մը հետ, և ազգային ո՛ր և է
չահուց ու իրաւանց և ազգային
աւանդի մը դէմ վարուած չէ
չահագիտաբար, և անբասիր ու
անստոյգիւտ կեանք վարած է :

8. — Այն աշխարհականը՝ որ ազ-
գային կրթական զարգացման
համար երկար ժամանակ ամե-
նայն անձնուիրաբար ծառայած,
ժողովրդեան տառապանաց ժա-
մանակ օգնութեան հասած, այս
պատճառաւ հալածանաց են-
թարկուած և իւր գոյքն կամ
կեանքը զոհած է ի սէր Ազգին :

9. — Այն աշխարհականը՝ որ իւր
կենաց մեծ մասն ազգային պաշ-
տօններու մէջ մաշեցուցած է
ձրիաբար, միշտ Ազգին օգուտն
չահն ու իրաւունքը իւր ջանից
և անձնուիրութեան կէտ նպա-
տակի ունենալով :

10. — Այս արժանիքն ունեցող
թէ՛ եկեղեցական և թէ՛ աշխար-
հական անձանց համար ազգա-
տօհմի ծագման ազնուութեան,
հնութեան և մեծութեան հա-
մար բնաւ խնդիր չըլլար :

11. — Այս արժանիքը չունե-
ցող բայց նշանաւոր ազգատօհմէ
սերեալ անձինք՝ նշանակեալ ար-
ժանաւոր անձանց կարգն անցնե-
լու իրաւունք չունին :

12. — Արժանաւոր անձ մը երբ
կնքէ մահկանացուն, եթէ Պօլսոյ
(*) Տես թիւ 1850

մէջ է՝ տեղւոյն թաղական խոր-
հուրդոյ կողմանէ կանխաւ կծա-
նուցուի Պատրիարքարանի՝ հան-
դերձ նորա կենսագրութեամբ քե-
դործովք, և Պատրիարքարանն
արձանագրութիւններն աչքէ ան-
ցունելով՝ ըստ այնմ՝ կարտօնէ :
Իսկ եթէ գաւառի մը մէջ է, տեղ-
ւոյն առաջնորդարանին դիտու-
թեամբ կտնօրինուի :

13. — Այսպիսի անձանց յու-
ղարկաւորութեան ու թաղման
հանգէսն կարելի եղածին չափ
չքով կը կատարուի : Ի Պոլիս՝
ներկայ կգտնուի Պատրիարքը
քանի մը եպիսկոպոսներով և
բազմութիւն եկեղեցականաց ու
ազգային պաշտօնատարաց : Իսկ
ի գաւառս՝ Առաջնորդն պաշտօ-
նատարներով :

14. — Յուղարկաւորութեան ու
թաղման հանդիսի օրը կանխաւ
կծանուցուի ժողովրդեան, եկե-
ղեցեաց զանգակները երկար կը
հնչեն, և յատենի եկեղեցւոյ կը
հռչակեն հանգուցելոյն արարքն,
յորդոր կարգալով ժողովրդեան,
որ նորա փառաւոր օրինակին հե-
տեւելու նախանձաւոր գտնուի :

15. — Պատրիարքարանը այսպի-
սի անձի մը վախճանը կծանուցա-
նէ կեդրոնական ու գաւառա-
կան վարչութեանց, և ազգային
ժողովն ու գաւառական ընդհա-
նուր ժողովներն ցաւակցութեան
հանդիսաւոր յայտարարութիւն-
ներ կընեն յոտնկայս :

16. — Ի Պոլիս՝ Պատրիարքն, և
ի գաւառս՝ Առաջնորդն, յետ
հանդիսի յուղարկաւորութեան,
եկեղեցականաց և ազգային պաշ-
տօնատարաց հետ նորա բնակա-
րանը կայցելեն ի ցաւակցութիւն
և ի մխիթարութիւն :

17. — Այսպիսի անձի մը յու-
ղարկաւորութեան ծախքը կըն-
դունուի, եթէ ժառանգորդաց
կամ ուրիշի մը կողմանէ վճարե-
լու փափաք յայտնուի :

18. — Նշանակեալ արժանիք-
ներէն զուրկ մէկը չընդունուիր
ի շարս արժանեաց, ժառանգոր-
դացն կողմանէ ի փոխարէն լինչ
որ ալ տրուի :

19. — Ազգային վարչական ո՛ր
և է մարմին պաշտօնանկ կըլլայ
և ի լրագիրս կհրատարակուի,
եթէ այս արժանիքներէն զուրկ
մէկը դասէ ի շարս արժանաւո-
րաց, ի շնորհս նորա ժառան-
գորդաց կամ յետ վախճանին
փոխարինութեան մը համար :

20. — Այսպիսի արժանաւոր
անձ մը եթէ չքաւորութեան մէջ
վախճանի և ժառանգորդներ թո-
ղու, ազգն ու ազգային վարչու-
թիւնը պարտաւոր են ըստ ամե-
նայնի հոգալ նորա ժառանգորդ-
ները :

Ահաւասիկ այս օրինական ծրա-
դիրն կմատուցանեմք ազգային կեդ-
րոնական վարչութեան, տարակոյս
չունենալով թէ նկատաւորան ար-
ժանի կըլլայ, և պէտք եղած բա-
րեփոխութիւններն ըլլալով և ազ-
գային ժողովէն ալ անցնելով՝ իբ-
րեւ օրէնք կհրատարակուի : Այս
ամենակարեւոր է այսպիսի օրէնքի
մը հաստատութիւնն ու հրատարա-
կութիւնը՝ արժանաւորաց պարտ
ու պատշաճ մեծարանքն ընծայե-
լու, և Ազգին մէջ նշանաւոր ան-
ձանց թիւն աւելցնելու համար ի
զարգացումն և ի բարձրացումն Ազ-
գին : Այս, երբ անարժաններն ար-
ժանաւորաց վայել փառք ու պատ-
ուով ընդունելու ներկայ ընթացքը
չարունակուի, փառք մի կա՛մ ամե-
նայն բարիք ու բարեկարգութիւն
բոլորովին մնա՛ք բարեւա կընեն
մեր Ազգին, որոյ ներկայ բաղմա-
կարօտ վիճակին վրայ չչաւիլ կա-
րելի չէ՝ փոքր ի շատէ գութ, պա-
տիւ ու զգացում ունեցող Հայու
մը :

ԶԵՆԱԳՐԱՆՈՒՐԸ

Ծանոյ. 7 Դեկտ. : — Գանթոնէն
կծանուցանեն, թէ յիշեալ քա-
ղաքին մէջ նոր խառնակութիւնք
տեղի ունեցան, և ամբոխն հըր-
դեհեց քրիստոնէից եկեղեցի-
ներն :

Չինական զօրքն յաջողեցաւ
ցրուել խռովարարներն : Ի Շան-
կայ յուղեալ են հասարակաց
միտքերն :

Կհաւաստեն, թէ ո՛չ միայն ի
Գանթոն այլ և Չինաստանի ուրիշ
ծովեղերեայ տեղերն զրոյց տա-
րածուեր է թէ Գաղղիոյ և Չի-
նաստանի մէջ պատերազմ հրա-
տարակուած է : Գանթոնի փո-
ղոցները պատերազմ վրայ ալ
տեսնուեր են այսպիսի յայտա-
րարութիւններ :

Անի. 7 Դեկտ. : — Ազգային
ժողովոյ մէջ երեսփոխան Պ. Տէ-
րեանի աւարտեց իւր հարցման-
քն, որոտմամբ ծափահարու-
թեանց : Կկարծուի, թէ շարժ-
մը պիտի տեսէ՝ այս հարցմանց
վրայ վիճաբանութիւնը, և ա-
ղապական կուսակցութեան կող-
մանէ պիտի մտնակցին բազումը :

Փոքր. 6) Դեկտ. — Չինաստանի ու Գաղղիոյ կառավարութեանց մէջ ամենայն փութով կշարունակուի բանակցութիւնը: Յոյս կայ, թէ առանց պատերազմի պիտի կարգադրուի խնդիրն:

Գանձոնի կուսակալն հերքած է այն զրոյցը, թէ Չինաստանի կառավարութիւնը պատասխանատու չպիտի ըլլայ օտարազերաց կալուածոց փնտսուց համար, եթէ պատերազմ բացուած ժամանակ տեղի ունենայ:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վաղըթի այս աւուր թերթին գրեթէ կէսէն աւելին գրաւեալ է Հէ.ք.քեարիէն գրուած նամակաւ մը, որով՝ այս նահանգին աշխարհագրական դիրքին, և Հայ՝ Մահմետական՝ Նեստորական ու Հրէայ բնակչաց կենաց ու զբաղմանց վրայ բաւական ընդարձակ տեղեկութիւն տրուելէն ետքը, տեղւոյն կառավարութեան պաշտօնատարաց՝ ընդ որս և բարձրատիճան պաշտօնատարաց, անվայել արարքներն նշանակուած են, յորս կաշառակերութիւն, կեղծքումն և այլ ամենազան հարստահարութիւն ու անօրէնութիւն կոտորուին: Վաղըթ լուծեամբ անցած չէ այս նամակն. լրագրութիւնը կսկսի՝ այս նամակին վրայ կեղծոճական կառավարութեան ուշադրութիւնը խնդրելով, և յուսալով որ անմիջապէս քննութիւն պիտի բացուի և ազդու միջոցներ ի գործ պիտի դրուին:

Նամակին մէջ մեր ազգայնոց, ինչպէս նաեւ Հրէից համար ըսուած է, թէ սակաւաթիւ են, և կրնակին Զուլամերկ, Պաշաւէ, Ամաիլէ և շրջակայ դիւղօրէից մէջ, և միշտ վաճառակաւութեամբ ու երկրագործութեամբ զբաղեալ են:

— Միւթէմայիլի աստիճան տրուեցաւ՝ Մուտանիայի Գայմազամ Ահմետ Ֆուատ պէյի:

— Երէկ Գասթմ-Փաշայի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր բարեմաղթութիւն քեղան Օգոստոս Սուլթանին համար, զրպարտութեանց մատնեալ անձանց բանտէն արձակման առթիւ:

— Պէրուլթի մէջ մեռեր է Ապտուլլահ փաշա, որ Գարբերդի կուսակալ էր երբեք:

— Երեսօտի մենավաճառի գործոց մէջ դանդաղեց համար մինչեւ յարգ մատուցեալ խոնդրագրոց թիւն մինչեւ 8000 բարձրացած, և գրագիրք արձանագրելէ ձանձրացած ըլլալով՝ որոշուեր է այսուհետեւ չընդունիլ տրուած խնդրագրերն:

— Մայրաքաղաքէս բացակայ գտնուող անգղիական հիւպատոսն՝ հինգշաբթի օրը կղաւնայ:

— Գլխաւոր դեսպանատանց առաջին թարգմանք շաբաթ օրը Բ. Դուռը դաշով՝ արտաքին գործոց նախարարի խորհրդական

Տատեան էֆէնտիի հետ տեսնուեցան:

— Գատական ու կրօնական գործոց նախարար Ասլմ փաշա՝ շաբաթ օրը մեծ Եպարքոսին հետ խորհրդակցեցաւ դատական ու կրօնական ինչ ինչ խնդրոց համար:

— Երէկ անգղիական դեսպանն ու դեսպանուհին խազիւղ երթալով՝ նպատակաւ թաշտեղին թըշուառ արկածելոց:

— Անցեալ չորեքշաբթի դիշերի փութորկին ժամանակ դողեր մտնելով Պոլիս Համիտիէի թիւրպէն, անգ. գտնուած երկաթ մետուէն քովի գերեզմանատունը հաներ, կոտորեր և մէջի պայուսակն առեր են, յորում 1200 լիրայի արծէքով 90 ժամացոյց կայ եղեր, և Համիտիէի մեծ փողոցին վրայ ժամագործութիւն ընող Տէտէ Էֆէնտիին են եղեր, որուն յանձնուեր են նորոգութեան համար, և ըստ սովորութեան տարեր պահեր է անգ.:

— Սալթանիմուդի կողմը իւր տան մէջ միայնակ բնակող Համտունէ անուն կնոջ մը քանի մ'օր չերեւելուն վրայ կասկած ըլլալով, ոստիկանութիւնը տունը բացեր, և կինը դրանք քով խեղդուած մեռած գտեր է: Դրացիքն Այիլէ և Սալիհ ու սորա կինը զօրաւոր կասկածանաց ներքեւ ըլլալով՝ բռնուեր բանտարկուեր են:

— Կըսուի, թէ գեսպանատանց բազումք իրենց թարգմանները զրկելով արտաքին գործոց նախարարին, գոհունակութիւն յայտներ են՝ Պէյօղլուի ոստիկանութեան գաղտնի պաշտօնակալաց ոմանց դատապարտուելուն համար:

— Ըստ Ֆարի, Բ. Դուռն՝ մատուցեալ գանգատանաց վրայ, ազդու հրամաններ զրկեր է՝ Սիրիոյ դատարանաց բարեկարգութեան, դատական պաշտօնակալաց ուղղութեան, և պարտազանց ու նենգաւոր պաշտօնէից անկման ու պատժուելուն համար:

— Խապիւղի հրդեհէն կարօտելոց թիւն՝ 7080 կհաշուեն:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Հեռագիրն ծանոց՝ Բուժանիոյ արտաքին գործոց նախկին նախարար Պ. Պուէրիսգոյի մահն ի փարիզ: Այժմ կ'ծանուցուի, թէ հանգուցեալն 1830ին ծնած է, և փարիզ ուսանելով՝ 1857ին իրաւագիտական վկայագիր ստացած է: Նախ Բուժանիոյ իրաւագիտական վարժարանին մէջ ուսուցչութեան պաշտօն վարած, ապա փաստաբանութիւն ըրած, 1859էն հետէ երեսփոխան եղած, 1860ին դատական նախարարի պաշտօն առած, և յետոյ քանիս նախարարութեան մէջ զբաղուած է: Քաղաքագիտական և իրաւագիտական բազում դըրուածներ ունի: Բուժանիոյ ազգային ժողովն ու ծերակոյտն

երբ լսեցին այս նշանաւոր անձին վախճանը, որոշեցին երեք օր դադար առնուլ ի նշան սգոյ, և մարմինը ի Բուժանիա փոխադրելու ծախքը կառավարական դանձէն վճարել: Այսպէս, արժանաւորաց կընծայուի ամեն փառք ու պատիւ՝ քաղաքակրթեալ ազգաց մէջ, և մեծագումար դրամներ իսկ չեն խնայուիր նոցա համար:

— Գաղղիոյ հանրապետութեան նախագահ Պ. Կրէվիի ի Մատրիտ այցելելու դիտարկութեան զբոյցը՝ գաղղիական լրագրաց կողմանէ կհերքուի:

— Խապիւղ գլխաւոր նախարարն, ներկայ նախարարութեան կուսակց երեսփոխանաց կողմանէ մատերս տրուած կոչունքի մը մէջ, ըսեր է թէ Գերմանիոյ և Աւստրիոյ հետ խապիւղ ունեցած դաշնակցութիւնը՝ բնաւ Գաղղիոյ փնտսելու վիճակի մէջ չէ: — Սուրյոյ 14ին, ցերեկ և գիշեր ի Նիւ-Եորք մեծ հանդէս կատարուեր է, յիշեալ քաղաքին Անգղիացիներէն պարպուելուն 100րդ տարեգարծին առթիւ:

— Խոթէն — Թէլէկրաֆ անուն հեռագրական ընկերութիւնը Յունաստանի կառավարութեան հետ պայմանագրեր է՝ Աթէնքի և Եօթը կղզեաց մէջտեղը ներքնածովեան հեռագրական գիծեր հաստատել, Յունաստանի մէջ եօթը տեղ կայարաններ բանալ, և Հելլեն հպատակներէ պաշտօնակալներ գործածել:

— Սուրյոյ 19ին, բոլոր Բորթոկայի մէջ հանդէս կատարուեր է՝ Սպանիայէն զատուելուն և անկախութեան տարեգարծն ըլլալուն համար:

ԱՅՈՒՆԻ ԱՅՈՒՆ

— Գաղղիոյ հանրապետութեան հար փորձով հաստատեալ նոր միջոց մը կհրատարակեն անգղիական լրագիրք՝ ըստ յայտարարութեան հանգուցեալ Տոքթօր Կուլտէնի: Առ կէս տրամ Զեբուէ Էքէն, լուծէ մէկ լիտր եռացեալ ջրոյ մէջ. ապա ան երկու տրամ աղ և լուծէ դոյլ մը ջրոյ մէջ. սոյն երկու լուծեալներն խառնէ իրարու հետ, և թոյլմինչեւ որ մուր մը գոյանայ, Բոլորովին անհոտ է այս կերպիւ առնուած հեղուկը, և գարշահատութեանց դէմ ամենազօրաւոր միջոց մը: Սոյն հեղուկին մէջ թաթխուած թաշկինակ մը անմիջապէս կմաքէ օդը, երբ գարշահատութեամբ լի տեղի մը մէջ կախուի, ճեմիչներու անցքերու մէջ թափուի, և աղբանոցներու վրայ սրսկուի: Ճերմակեղինաց ու հանդերձից գարշահատութիւնն ալ մաքրելու համար զօրաւոր միջոց մ'է: Զգուշանալու է՝ մորթը սոյն հեղուկով թրջելէ:

— Հաշիւ եղած է որ Անգղիա իր հանքածուխին առատութեաւ

նը միջոցաւ 9 միլիոն ձիու մեքենական զօրութիւն ունի, Միացեալ Նահանգք՝ 7 միլիոն 500 հազար. Գերմանիա՝ 4 միլիոն. Գաղղիա՝ 3 միլիոն. Աւստրիա՝ 1 միլիոն 500 հազար. Եթէ այս թուոց վրայ յաւելունք հին և նոր աշխարհաց կառածիգներու մեքենական զօրութիւնը, որ 30 միլիոն ձիու զօրութեան կհասնի, այն ատեն բոլոր աշխարհի վրայ գտնուող շոգեշարժ մեքենայից զօրութիւնը 80 միլիոն ձիու զօրութեան կհասնի. և որովհետեւ մէկ մեքենական ձիու զօրութիւնը 10 մարդու զօրութեան կհասնարի, ուստի շոգին երկրիս վրայ 800 միլիոն մարդոց աշխատութիւնը կկատարէ:

— Բոլոր Յունաստանի մէջ 118 հեռագրական կայան կայ. Դատերը վերջին երկու տարիներուն մէջ բացուած, և հեռագրական հաղորդակցութիւնք ընդարձակուած ու դիւրացած են: Անցեալ տարի 1 միլիոն 404 հազար տըրախմի հաւոյթ, և 1 միլիոն 258 հազար տրախմի ծախք ունեցած է: Ընդ ամենը, մեծ և փոքր, 657 պաշտօնեայք կան:

— Չինաստանի մէջ ամուսնոց իրարմէ բաժնուիլը՝ շատ դիւրին է, և պատճառներու համեմատ թոյլ կըտրուի: Օրինակի համար՝ եթէ կինը իր ամուսնոյն ծնողքը վշտացնէ, կամ եթէ նախանձոտ լինի, Նախանձը Չինաց մէջ խիստ նախատելի բան մը կհամարուի, Բաժանումը միայն այն ատեն կուրելի չէ, եթէ կինը մինչեւ ամուսնութեան օրը իւր սեպհա կան եկամուտներովը ապրած է, կամ այլը աղքատ լինելով իւր միջոցաւ հարստացած է: Օրէնքը այսպէս կըսէ. «Այլը կնիմանի աբեւուն, իսկ կինը՝ լուսնոյ. կինը իւր ունեցած լոյսը այրէն կառնու»: Մի քանի դէպքերու մէջ բաժանումն առանց ամուսնոց գիտնալուն կգործադրուի. այսինքն՝ երբ սուքա միշտ իրարու հետ վիճելով, իրենց դրացիները ձանձրացնեն:

— Հիւանդաց Մոթեմարքանս: — Թէպէտ հին ժամանակներն ընկերական դատուններ կային, որոնցմէ միայն գիտնականք օգուտ կըբաղէին, բայց թէ՛ հեռուվմայեցիք և թէ՛ Հելլենացիք չունէին հասարակութեան գիրքըրուելու կամ փոխ տալու համար դատուններ, իսկ Չինաց մէջ այս դրութիւնը խիստ հին ժամանակներէ հետէ կգործադրուէր: Նոցա դատանց մէջ գիտնական յորինուածներ մեծ քանակութեամբ կգտնուին. սակայն հասարակութիւնը մեծ մասամբ վէպեր և լուրեր կարգաւ կսիրէ: Երկնային կայսրութեան որդիքն աւելի ճարտար են քան Եւրոպայի գրանոցապետք. Չինացիք ունին ճանապարհորդական գըրոտուններ ալ, որ երկրին ամենախորերն անգամ ժողովուրդը ծագկեցնելու նպատակով կը

լինին : Յրուիչները իրենց սահմանեալ տեղերը պարտաւորով նոր գրքեր կցրուեն և հինները կփոխվեն : Այսպէս շատ տարիներէ հետէ այս օգտակար դրութիւնը յառաջ կտանին :

ԵՐԿՐԱՅԻՆՆԵՐ

Հոգի պարտաւորութիւնը : — Կորին. գի (եօնճա) հոգին խորը մխրճելու ձկտումէն դիւրին է եղբա. կայնել, թէ պէտք է որ հոգն բաւական խորութեամբ մշակուի, որպէս զի իւր արմատներն աւելի դիւրութեամբ և առատօրէն սուղին հոգին տակը իրենց պէտք եղած սնունդներ հայթայթելու համար : Այս նպատակին հասնելու համար երկու միջոց կայ. մին՝ բաժ, իսկ միւսը արք : Բաժով եղած աշխատութիւնն ամենակատարեալ և ամենամաքուր է, և ոչ մի կատարելագործեալ գործիք կրնայ հաւասարիլ ասոր : Բաժի միջոցաւ կրնանք ուղած ձեւերնիս տալ հոգին, և նորա մէջ պարունակուած փնտաւար խոտերն ջնջել, քարերն ժողվել, և ի մի բան՝ ամեն մշակութեանց յարմարցնել : Այսու ամենայնիւ իւր օգտին փոխարէն մեծ անպատեհութիւններ ունի. իւր աշխատութիւնն յամբազնացըլլալէն դատ շատ մը գործաւորներու կարօտ է հոգն ժամանակին պատրաստելու համար. և այս պատճառաւ անգործադրելի է շատ պարագայներու մէջ, ի բաց առեալ պարտիլի մշակութեան և փոքրիկ տարածութիւն ունեցող երկիրներու համար : Բաժն կրողականայ գրեթէ քառակուսի և տափակ երկաթէ մը՝ թիի նման. վարի մասը սուր և փայտէ կոթ մը ունի, որոյ երկայնութիւնը կփոխուի գործածող մարդուն հասակին համեմատ. բայց և այսպէս պէտք չէ որ բաղկին անութն (գօլթուզ) անցնի : Նորա գործածութիւնը շատ դիւրին է և հետեւեալ կերպով կսկսի.

Մշակուելիք դաշտին մէկ ծայ.

րի երկայնութեան վրայ փոս մը կրանանք բաժով, որոյ խորութիւնը ըստ կամայ 20-25 սանլած հոգն՝ դաշտին հակառակ կողմն, այսինքն միւս ծայրի երկայնութեան վրայ կփոխադրենք, ուր պիտի ընթանանք հետզհետէ : Սոյն փոխադրեալ հոգը հերկը վերջացնող փոսէն լեցնելու պիտի ծառայէ : Այսպէս ընելէ ետքը կվերադառնանք մեր առաջին տեղը փոսին գլուխը, կռնակնիս միւս ծայրին դարձընելով կսկսինք բաժով երկրորդ հատուած մը կտրել՝ աջ կամ ձախ ոտքով նորա երկայնութիւն վրայ սեղմելով, և կտրած հատուածնիս առաջին փոսին մէջ կը ձգենք, այնպէս որ մակերեսայթը եղած մասը փոսին տակը գայ, և տակն՝ վրան. այսպէս կշարունակենք մինչեւ որ դաշտին միւս ծայրը հասնինք, ուր հետեւաբար մի փոս կունենանք պարագայ. այն ատեն մեր առջի փոխադրած հոգով փոսը կընունք և կվերջանայ :

Այս գործողութիւնը ըրած ժամանակ պարտինք հոգին կոշտելու փշրել, փնտաւար խոտերն ձեռքով քաշել արմատով մէկտաշ և լաւ մը ցնցելէն զկնի մէկ կողմ՝ դիւրել վերջը այրելու համար, և կամ մշակած ժամանակնիս թաղել հետզհետէ : Ասկէ զատ պէտք է նաեւ բոլոր քարերն ժողովելով դաշտէն դուրս զետեղել, և այսպէս հոգին տափարակ ուղղութիւն մը տալ :

Արքի աշխատութիւնը առաջինէն նուազ կատարելագործեալ բայց աւելի արագ և խնայողական է ամեն պարագայներու մէջ, մանաւանդ մեծ մեծ մշակութեանց համար : Արքներու տեսակներն շատ են. բայց ամենէն դիմացկունը, թեթեւը, աժանը և գրեթէ ամեն հողերու յարմարութիւն ունեցողն՝ Գաղղիոյ նանսի քաղաքի Տօմպալ կոչուած գործարանի արտադրութիւնն է, զոր յատկապէս կը

յանձնարարեմք մեր երկրագործաց : Կգտնուին նաեւ Մուրատ. ետններու վաճառատուները՝ Պօլիս և Ղալաթիա՝ ամերիկեան մի քանի արօրներ. բայց արհեստին ծանօթ եղողն միայն կրնար ընտրել անոնցմէ յարմարը :

Մշակութեան ծախսակ : — Ո՛ր դրութիւնն ալ որ ընտրելու ըլլանք՝ բաժ կամ արք, պէտք է յարմար եղանակի մէջ տալ մշակութիւնը, և այդ ալ Աշունն է թէ՛ տաք և թէ՛ ցուրտ կլիմայներու համար, մանաւանդ այս վերջնոց, որովհետեւ ինչպէս ըսած եմք՝ կորինգը տաք երկիրներու բոյս ըլլալով ցուրտէն չափազանց կփնտաւար, և աւելի գարունը կցանուի, և եթէ հոգն ձմեռէն առաջ հերկուի, այն ատեն ձմրան ցուրտին, ձիւնին, անձրեւին, մառախուղի ենթարկուած ըլլալով՝ կակղանայ և կը պարարտանայ սնդարար նիւթերով, զորս կծծէ մթնոլորտէն : Մի երկրորդ և թեթեւ հերկ ալ գարնան սկիզբն (Ապրիլ) տալով և տափանն ալ վրայէն անցունելով ցանելու է : Եթէ այս կերպին ճշգիւ հետեւինք, վստահ ենք որ մեր աշխատութեան փոխարէն առատապէս պիտի վարձատրուինք :

Տաք կլիմայներու տակ, որոյ գարունն երկիւղալի չէ, բաւական է մէկ անգամ՝ մշակել և 5-10 օրէն ցանել (Սեպտեմբերի վերջը՝ Հոկտեմբերի սկիզբն) ձմրան չհասած. արդէն բոյսը բաւական զօրութիւն ստացած ըլլալով՝ ցուրտէն այնչափ չփնտաւար :

Հարկ չկայ աղբելու այն երկիր ուր առաջին անգամն պիտի ցանենք կորինգը. բաւական է որ գարնան մի քիչ դիւրալուծելի աղբ (հին) տարածենք իւր նախնական աճումը փութացնելու համար : Իսկ եթէ ընդհակառակն հող մը մէկ կամ աւելի անգամ մշակուած է սոյն բոյսով, անհրաժեշտ է առատապէս աղբել զայն ցանելէ 6-7 ամիս յառաջ,

որպէս զի աղբին լուծիչ հիւթերն ժամանակ ունենան ջուրէն քշուելով դէպ ի խորն իջնել, և անդ նախորդ հունձերու ժամանակ արմատներուն սպառած կորուստն լեցնել :

Եթէ գետնախնձոր, բանջար, եգիպտացորեն մշակուած հողերուն վրայ կրնանք անմիջապէս յետոյ կորինգը մշակել, յաջորդեցնել շատ արդիւնաւոր կըլլայ : Այս անգամ աղբն նախորդ բոյսին համար կուտանք. և որովհետեւ այս բոյսեր դարնան կցանուին և շատ խնամք կը տրուի սոցա աճման միջոցին, ինչպէս են մէկ քանի անգամ փորելը, ջրելը և փնտաւար խոտերու ջնջումը, նաեւ աշնան և կամ գարնան միջոցին և կլիմային համեմատ հոգն պէտք եղածին պէս մաքուր և պատրաստ եղած կըլլայ կորինգն ընդունելու :

ՄԵԼՈՆ ՍՈՒՄԱԿԱՆ

ՎԵՅՆԱԶԱՐԵԱԿ

Հոյեղէն խաւցողութեան մը բոյսածառ բուսողութեան, արհեստ և արք բուսեց

ՀԱՆԱՔԵԱՅ

Մ. ԳԱՆՈՒՍՏ Փ. ԹԻՐԵԱՔԵԱՆ

6000 բառէ և 218 երեսէ կը բաղկանայ : Գինն է 4 դրուշ, կը գտնուի Պօլիս Մէրճան փողոց թիւ 33 Աշճեան գրատունը և բոլոր Հոյ գրաւաճառաց խանութները :

ՍԱԼՆԱՄԷ

ԵՐԻՄԷՐՏԷ

Առաջիկայ 1884 տարւոյ համար պատրաստուած, որ զանազան ծանօթութիւններ ալ կպարունակէ : Վաճառման կեդրոնատեղին է Պօլիս Սուլթան-Համամ Աշըր Էֆէնտի խանի դիմա-Աթուրէն խան Ն. 10, և բոլոր գրաւաճառաց խանութները ի գին 2 դրուշ :

ԿԱՐՄԻՐ ԿՆԻՔԸ

Ա.

(Ինչ ՊԱՏԱՀԱՅԸ) (*)

Արթուրի և Ֆլանտրի մեծ ճանքան երկայն և տիւր է : Ուղղադիմ կերթայ առանց ծառի, առանց փոսի՝ ամեն ժամանակ դեղին տոմով լի և հարթ դաշտերու մէջէն : 1815 Մարտ ամսուն մէջ այս ճանքէն անցայ, և ինձ բան մը պատահեցաւ՝ զոր անկէց հետէ մոռցած չեմ : Միայնակ էի, ձիով կերթայի, ու-

(*) Սոյն պատմութեան հեղինակ՝ Ալֆրէտ ար Վինքի է : Սա մէկ քանի տարիէ հետէ մեռած է : Սոյն սրտաշարժ պատմութիւնը Բեռլինի (վերահաստատութիւն թագաւորական ցեղի ի Գաղղիոյ) ժամանակ գրած է :

նէի լաւ ճերմակ վերարկու մը, կարմիր հագուստ, սեւ քաշիկ մը, ատրճանակներ և մեծ սուր մը. չորս օրէ հետէ տեղատարափ կանձրեւէր. չորս օրն ալ դիւշերները կճանապարհորդէի, և կ'իշխեմ թէ քաշիկներդէի բարձրաձայն : Տես, որչափ նորատի էի. թագաւորին առնը 1814ին տղոցմով և ծերերով լցուած էր. կարճեմ կոյսրութիւնը զմարդիկ բռնած և սպաննած էր : Ընկերներս յառաջ գացած էին ճանբուն վրայ Լուդովիկոս ԺԲ. թագաւորին հետեւելով : Սոնոյ ճերմակ վերարկուները և կարմիր հագուստները կտեսնէի հորիզոնին վրայ ի հեւսիս : Պօնաբաւութիւն նիւակաւորներուն՝ որք կը հսկէին և կհետեւէին մեր նախաջը քայլ առ քայլ, ժամանակ ժամանակ նիւակներնուն ծայրի

եռագոյն դրօշը կտեսնուէր կըռնակս հորիզոնին վրայ : Չիուս պայտերէն մին կորսուելուն պատճառաւ ետ մնացած էի. ձիս մատաղ և ուժեղ էր. իմ գընդիս հասնելու համար կմտրակէի, որով արագաքայլ կընթանար : Չեւքս գօտիիս տարի, տեսայ որ բաւական ոսկի կար վրան. սրոյս պատեանին ասպատանին զարնուելէն յառաջ եկած ձայնը կըսէի, որով խիտ կխրոխտայի և կատարելապէս երջանիկ կղզայի զիս : Շարունակ կանձրեւէր, ես ալ շարունակ կերգէի : Սակայն ինձմէ զատ մէկու մը ձայնը չտեսու համար նեղացած՝ քիչ ատենէն լռեցի և անձրեւին և ձիւս ոտից ձայները միայն լռեցի, որ կընթանար արահետին մէջէն : Ճանբուն քալայատակը կորսուեցաւ, ձիս տըղ-

մին մէջ կխորատուգէր, որով պէտք եղաւ կամայ քաշեցնել. իմ մեծ կօշիկներուս արտաքին կողմը դեղին տղմի հաստ կեղեւ մը կապած էր, և մէջն ալ անձրեւով կլցուէր. իմ երջանկութիւնս և միթարութիւնս եղող ոսկեայ ուսնոցներուս կնայէի, որք անձրեւին աղբեցութեամբ ծռմըռկած էին. սիրտս կտրեցաւ, ձիս գլուխը վար կախած էր. ես ալ անոր պէս ըրի և մտածեցի. առաջին անգամ ըլլալով՝ ես ինձի կհարցնէի թէ ուր կերթայի. չիտակը, ամենեւին չէի գիտեր. բայց այս վիճակը չզբաղեցուց զիս երկար ատեն. միայն սա գիտէի թէ իմ հրամանացս տակ գտնուած գունդը հոն ըլլալուն համար՝ իմ ալ պարագս հոն գտնուել էր : Սրտիս մէջ զգացած խորին և անայլայլելի հան-

